

BOEKBESPREKINGEN

Ryman, S & I. Holmäsén, Pilze. Über 1500 Pilzarten ausführlich beschrieben und in natürlicher Umgebung fotografiert. (Oorspronkelijke titel: Svampar, en Felthandbok; vertaald uit het Zweeds en bewerkt voor midden Europa door T.R. Lohmeyer en H. G. Unger). 718 pag. met 1100 kleurenfoto's. Bernhard Thalacker Verlag, Braunschweig. ISBN 387815-043-1. Prijs: DM 138.-

In Coolia 28(3):78 (1985) heb ik de eerste druk van de Zweedse uitgave besproken. Ook toen was ik al enthousiast over het aanbod aan foto's in deze handzame veldgids. Met de Duitse vertaling/bewerking van de derde, herziene Zweedse druk is het boek nu voor veel meer mensen toegankelijk en wil ik het nogmaals onder de aandacht brengen. Het boek geeft, zoals in de titel al aangegeven, afbeeldingen en beschrijvingen van ongeveer 1500 paddestoelen. Het hoofdaccent ligt daarbij op de plaatjeszwammen en boleten, maar ook de Aphyllophorales en Ascomyceten zijn goed vertegenwoordigd. De uitvoerige beschrijvingen zijn op het gefotografeerde materiaal gebaseerd. De op midden Europa geënte karakteristiek van de ecologie, zal in een groot aantal gevallen ook voor Nederland toepasbaar zijn. Voor veel groepen zijn korte determinateursleutels gegeven. In de inleidende hoofdstukken wordt kort ingegaan op de historie van de mycologie, de biotopen waarin je paddestoelen kunt vinden, en hoe je moet verzamelen en conserveren. Het boek is goed uitgevoerd en ingebonden in een stevige kaft. Hoewel wat aan de grote kant voor een veldgids, is het toch goed als zodanig te gebruiken. En je kunt er niet alleen in Nederland mee uit de voeten: het is goed bruikbaar in Noord en Midden Europa. In de Flora agaricina neerlandica wordt regelmatig naar afbeeldingen uit dit standaardwerk verwezen. De hoge prijs zal wellicht voor velen een belemmering zijn.

Machiel E. Noordeloos

Boersma, J. & J. Wisman, 1992. Poddestoelnamen. Fryske, wittenskiplike en Nederlânske benamingen. Dr. Botke-Rige nû. 23. 138 pag. Fryske Akademy, Ljouwert. Prijs f 15,--.

Dit boekje maakt deel uit van een reeks over Friese namen voor verschillende groepen planten en dieren. Jaap Wisman is voor ons allen een goede bekende, die al sinds vele jaren studie gemaakt heeft van de Friese paddestoelflora, lange tijd samen met wijlen Gerrit Stobbe. De resultaten daarvan zijn gepubliceerd in "Veld en Vitrine", uitgave van het Fries Natuurhistorisch Museum in Leeuwarden. De andere auteur is taalkundige.

De samenstellers beschouwen hun boekje niet als "Standaardlijst" van Friese paddestoelnamen, zoals de Standaardlijst van Nederlandse paddestoelnamen van 1983 (Bas & al., 1983). Zij konden namelijk in praktisch geen enkel geval kiezen tussen bestaande Friese paddestoelnamen, omdat die er eenvoudig niet waren. Met de grootste moeite hebben zij een paar namen kunnen vinden die als echte Friese volksnamen kunnen worden beschouwd, overigens vermoedelijk met een zéér lokale verspreiding. Het gaat hierbij ten eerste om Blynpûsters voor (bepaalde) stuifzwammen. De naam betekent "blindblazers": sommige mensen geloofden dat je van het sporenstof blind kon worden, natuurlijk het werk van de duivel. Een tweede naam was Spoekebal voor de Reuzenbovist, die door zijn grootte een spookachtige indruk maakt.

Van enkele algemene soorten werden de Friese equivalenten van de Nederlandse namen al eerder gebruikt, zoals Stjonkswam (Stinkzwam), Inketzwam (Inktzwam) en Miggeswam (Vliegen(!)zwam). Ook de meeste nieuw gemaakte namen hebben uiteraard eveneens deze vorm gekregen en zullen door "Hollanders" vrij gemakkelijk herkend worden. Maar de namen van een aantal toch vrij algemene soorten zullen ze wel moeilijk thuis kunnen brengen. Enkele voorbeelden: Djerredongswam (1), Tûlswam (2), Tsjiltsje (3), Sjerpboltsje (4), Spientuolle (5), Tsjelkjekûmzwam (6) en Sebeare feeëbankje (7). Deze staan voor respectievelijk: Dooiergele mestzwam (1), Fopzwam (2), Wieltje (3), Eekhoortjesbrood (4), Papilrussula (5), Kelkjesbekerzwam (6) en Fopelfenbankje (7). Deze namen en nog verschillende andere kunnen hen iets van het Fries-eigene laten proeven!

In enkele gevallen hebben de auteurs voor geslachten die in de Nederlandse Standaardlijst (1983) geen (echte) Nederlandse naam hebben gekregen, een Friese naam naar eigen ideeën gevormd. Zo heten de Boleten samen Boltsjes (= broodjes), *Mycena* is Skermke (= schermpje) geworden, geïnspireerd door de al bestaande naam Elfenschermkje voor *Mycena pura*, en de *Russula*'s hebben de naam Tuollen gekregen. Een tuolle is een melkstoeltje met één dikke poot, dat vroeger in Friesland algemeen in gebruik was. Deze namen zullen een Fries publiek zeker aanspreken.

Minder gelukkig lijkt de Friese benaming Riemswam, met de nieuw voorgestelde Nederlandse naam Riemzwam er meteen bij voor die soorten van het geslacht *Stropharia* die niet tot het groepje Kopergroenzwammen behoren. Wat moeten we ons voor riem aan deze zwammen voorstellen? Weinigen zullen op het idee komen dat hiermee alleen een buikriem bedoeld kan zijn, in tegenwoordig Nederlands ceintuur genoemd. Het Griekse woord "strophos" betekent namelijk gordel en *Stropharia* heeft zijn naam gekregen vanwege de ring of manchet om de steel, die de meeste soorten vertonen (dit volgens Fries (1849) in tegenstelling tot de naastverwante geslachten *Hypholoma* en *Psilocybe*). *Hebeloma strophosum* heeft dan ook de Nederlandse naam Gegordelde vaalhoed gekregen en heet ook in het Friese boekje Gurle fealhoed. Maar een ring komt bij zoveel andere Agaricales voor dat een benaming "Gordelzwam" voor één geslacht nietszeggend of zelfs misleidend zou zijn. Indertijd is dus - in de lijn van Cool & Van der Lek (1920) - aan *Stropharia* geen Nederlandse naam gegeven, op grond van de overweging: beter géén Nederlandse naam dan een misleidende.

De doelgroepen van deze Friese namenlijst worden in het voorwoord niet aangegeven, maar ze zullen dezelfde zijn als die in de Standaardlijst van Nederlandse namen genoemd zijn. Voor de popularisatie van de paddestoelstudie in Friesland kan dit boekje bijzonder nuttig zijn en ik zou ook "Hollanders" die in Friesland excursies leiden voor natuurliefhebbers of biologie-onderwijs geven, willen aanbevelen het boekje bij de hand te hebben. Het publiek zal graag bereid zijn hen met de uitspraakmoeilijkheden een handje te helpen.

Het aantal drukfouten, vergissingen en omissies, waarop de kans in een boekje als dit altijd groot is, is naar mijn indruk gering. Een paar gevallen mogen toch worden gesignaleerd. Op bladzijde 63 worden wel *Heridium clathroides* en *H. coralloides* vermeld met de Friese naam Jûkelswammen (jûkel = ijskegel), die beide waarschijnlijk nog nooit in Friesland gevonden zijn, maar *Heridium erinaceus*, wel uit Friesland bekend, ontbreekt. Voor *Stropharia aurantiaca* wordt als Nederlandse naam Oranjerode kopergroenzwam gebruikt, terwijl die in de Nederlandse lijst *Stropharia* heet en er echt niets groens aan te ontdekken is.

Bij de opgenomen soorten is er geen rekening mee gehouden of deze wel of niet uit Friesland bekend zijn en heel wat namen zullen dan ook wel nooit gebruikt worden. Helemaal zeker is dit nooit. In 1991 werd op Ameland *Tremiscus helvelloides* gevonden, niet alleen nieuw voor Friesland, maar ook de eerste vondst in Nederland! Die soort bleek, dankzij het

voorkomen in (vertaalde) boekjes, al wél een Nederlandse naam te hebben: Oranje spatel-trilzwam, en heeft nu de Friese naam Leppeltrilswam gekregen.

Literatuur

- Bas, C., J. van Brummelen, F. Tjallingii & G. Tjallingii-Beukers, 1983. Standaardlijst van Nederlandse paddestoelnamen. Wetensch. Meded. K.N.N.V. 156.
Cool, C. & H.A.A. v.d. Lek, 1920. Het paddenstoelenboekje. 2^e druk. Deel 2.
Fries, E.M., 1849. Summa vegetabilium Scandinaviae. Holmiae & Lipsiae.

F. Tjallingii, Wageningen

W.D.J. Kuijs, 1993. De paddestoelen van Noord-Beveland. Een verslag van de inventarisatie van de paddestoelen van Noord-Beveland, verricht in de jaren 1984-1992. K.N.N.V., 181 pp., Prijs Fl. 14,00.

Na de rapporten over Zuid-Beveland (1988) en Schouwen-Duiveland (1991) van dezelfde auteur is dit deel alweer het derde in de reeks verslagen over de paddestoelenflora van Zeeland. Op basis van inventarisaties van Wim Kuijs, zijn Zeeuwse paddestoelenwerkgroep en andere NMV-leden wordt een overzicht gegeven van de paddestoelenflora van een kleine 40 gebieden. Na een korte bespreking van de terreinen, het gevoerde beheer en de bezoekdata volgt per gebied een soortenlijst, waarin ook substraatgegevens zijn opgenomen en het aantal jaren waarin de soort is waargenomen. Een hoofdstuk over het weer in de inventarisatieperiode en een grafische weergave ervan in de vorm van een waterbalans, maken het mogelijk de weersomstandigheden in een bepaalde tijd af te lezen.

In Noord-Beveland, waarvan uit de tijd voor de inventarisaties van Wim Kuijs nauwelijks paddestoelgegevens bekend zijn, zijn in totaal 629 soorten waargenomen. Deze soortenrijkdom doet niet onder voor die van Zuid-Beveland en Schouwen-Duiveland waar dennenbossen, vroeggronden en uitgestrekte duingebieden aanwezig zijn. Aan de soortenrijkdom van Noord-Beveland wordt vooral bijgedragen door de buitendijkse gebieden als de Schotsman (375 soorten) en de Goudplaat (330 soorten). Maar ook de ruilverkavelingsbosjes, aangelegd na 1974, dragen met een soortenaantal van 231 belangrijk bij aan bovengenoemde rijkdom.

Tot slot wordt van de soorten *Agrocybe aegerita*, *Auricularia mesenterica*, *Auriculariopsis ampla*, *Hirneola auricula-judae* en *Schizophyllum commune* een kaart met de verspreiding over de provincie Zeeland gegeven.

Het verslag is schitterend geïllustreerd met pentekeningen van Nel Kuijs.

We hopen dat het deel over Walcheren, waar Wim Kuijs en zijn medewerkers momenteel mee bezig zijn, binnenkort voltooid kan worden. Dit soort rapporten is van onschatbare waarde voor het natuurbeheer in Nederland dat in het algemeen nog te weinig rekening houdt met de paddestoelenflora.

Het rapport is voor bovengenoemde prijs plus fl. 6,00 portokosten te verkrijgen bij Wim Kuijs, Bongerd 58, 4462 TC Goes. Het verslag is in de verenigingsbibliotheek aanwezig.

Mirjam T. Veerkamp

A. Fraiture, 1993. Les Amanitopsis d'Europe. Opera botanica belgica 5, Jardin botanique national de Belgique, Meise. 128 pp, 16 fig. Prijs BEF 830,-- incl. porto.

Dit bijzonder goed verzorgde boek op A4-formaat bevat een kritische compilatie van vrijwel alles wat ooit over de Europese ringloze soorten van *Amanita* sectie *Vaginatae* (het vroegere geslacht *Amanitopsis*) geschreven is, en dat is zeer veel. De literatuurlijst van 14 pagina's vermeldt meer dan 500 geraadpleegde publicaties!

Eigenlijk is deze publicatie dat, wat taxonomen wel het "papieren fundament" van een monografie noemen. Tot een monografie is het dus niet gekomen, maar de auteur heeft wel getracht om, op grond van de literatuur, eigen ervaring en contacten met andere mycologen, tot een synthese te komen, daarbij duidelijk aangevend waar twijfel is of nader onderzoek nodig is.

Fraiture onderscheidt uiteindelijk 23 Europese soorten en variëteiten, waaronder *A. friabilis*, *A. hyperborea* en *A. brunneoconulus*, waarvoor hij de mogelijkheid openhoudt dat zij beter op hun plaats zijn in sectie *Amanita*. Hij maakt de groep toegankelijk door middel van een goede sleutel, waarin ook ringloze vormen van *A. gemmata* en *A. eliae* zijn verwerkt.

Van alle taxa wordt gegeven: een complete synonymie, een opsomming van gepubliceerde icones en beschrijvingen, een beschrijving met sterke nadruk op de macroscopische kenmerken, een overzicht van de oecologie en een opgave van het voorkomen in Europese landen op grond van geciteerde literatuur. De figuren zijn fraaie tekeningen van typische vruchtlichamen van 16 soorten.

Jammer dat in de literatuur nog maar zo weinig gegevens te vinden waren over andere microscopische gegevens dan de sporematen en vrij vage aanduidingen betreffende de opbouw van het universele velum (de volva dus). Op grond van nog ongepubliceerde gegevens van R.E. Tulloss mag worden aangenomen dat vooral een grondige analyse van de volva en de lamellentrama, en de verdeling van gespen belangrijke kenmerken zullen opleveren. Nog ongepubliceerde gegevens over een 15-tal type-studies van Tulloss stonden de auteur overigens ter beschikking.

Betreurenswaardig is dat de auteur de naam *A. strangulata* (Fr.) Quél. weer invoert voor "*A. inaurata* Secr.", nu de naam *A. ceciliae* (B. & Br.) Bas daarvoor langzamerhand begint in te burgeren. De oorspronkelijke diagnose van *A. strangulata* is gebaseerd op een wit exemplaar met ring, groeiend op een mierenhoop, maar typemateriaal ontbreekt. *Amanita ceciliae* berust op een uitstekende beschrijving, ondersteund door een rijke type-collectie in Kew.

Kees Bas

*korstmossen, mooie paddestoelen, schimmels, zwammen,
geboekte informatie:*

Natuur en Boek

de winkel waar men ook voor u bestelt

Bankastraat 10, 2585 EN - Den Haag, 070 - 350 56 48

C.A.M. van Swaay & I. van Halder (red.), 1993. Jaarboek Natuur 1993, PGO - Flora en Fauna. Wageningen. 207 pp. Te bestellen voor Fl. 20,00 (incl. verzendkosten) bij de Vlinderstichting te Wageningen, giro 5134425, o.v.v. "Jaarboek Natuur".

Dit Jaarboek Natuur is het resultaat van een goede samenwerking tussen de Particuliere Gegevensleverende Organisaties (PGO) - Flora en Fauna. Binnen deze PGO's is ook de Nederlandse Mycologische Vereniging actief vertegenwoordigd. De uitgave is mogelijk gemaakt door een subsidie van het ministerie van LNV.

In deze publicatie wordt een overzicht gegeven van het voorkomen en de veranderingen daarin van plant en dier sinds het verschijnen van het rapport "Toestand der Natuur" dat een achtergronddocument vormt bij het Natuurbeleidsplan (1989).

Van de elf verenigingen die aan het boek hebben bijgedragen wordt steeds een korte karakteristiek gegeven waarna een of meer artikelen volgen waarin veranderingen in het voorkomen van organismen of groepen organismen worden besproken. Voor de NMV schrijft Thomas Kuyper over veranderingen in de paddestoelenflora. Sinds het symposium van 1984 over dit onderwerp is de beschikbare hoeveelheid gegevens veel uitgebreider dankzij het karteringsproject. Hierdoor is het mogelijk ook de veranderingen van de paddestoelenflora in de laatste jaren aan te geven.

Voor de KNNV beschrijft Klaas Kaag het Vliegenzwammenproject.

Hoewel volgens het rapport een toetsing van de effectiviteit van het natuurbeleidsplan nog slechts beperkt mogelijk is, blijkt uit het Jaarboek wel dat de achteruitgang van de Nederlandse natuur in hetzelfde hoge tempo doorgaat en dat verscherpte en snellere maatregelen noodzakelijk zullen zijn om deze verslechtering in de kwaliteit van de natuur om te buigen.

Dit goed leesbare rapport is rijkelijk geïllustreerd met zwart-wit foto's, tekeningen, grafieken en tabellen. Voor mensen met een brede belangstelling voor de ontwikkelingen in flora en fauna zeker het lezen waard. Het ligt in de bedoeling een dergelijk jaarboek elke twee jaar uit te brengen. Het boek is in de verenigingsbibliotheek aanwezig.

Mirjam T. Veerkamp

R. Watling, N.M. Gregory & P.D. Orton, 1993. *British Fungus Flora 7: Cortinariaceae* p.p. 131 pp, 151 fig. Royal Botanic Garden Edinburgh. Prijs £ 12,50 (incl. verzendkosten).

De "British Fungus Flora" groeit langzaam uit tot een indrukwekkende serie. Deeltje 7 behandelt 10 genera van de Cortinariaceae, nl. *Galerina*, *Gymnopilus*, *Leucocortinarium*, *Phaeocollybia*, *Phaeogalera*, *Phaeolepiota*, *Phaeomarasmius*, *Pleuroflammula*, *Rozites* en *Stagnicola*.

De opzet is zoals gebruikelijk in deze serie: een uitgebreide literatuurlijst, uitgesplitst op onderwerpen en genera, een tabel tot de opgenomen geslachten, behandeling van de genera in alfabetische volgorde, met voor elk geslacht een systematisch overzicht, een sleutel tot en beschrijvingen van de Britse soorten en 9 pagina's met geselecteerde lijntekeningen van macroscopische, zowel als microscopische kenmerken achterin. Tussen het laatste geslacht en de illustraties in zijn te vinden: een lijst met habitats met de daarvoor typische soorten, een index van synoniemen en misidentificaties, een lijst van uitgesloten namen en twee indexen op de beschreven en op de vermelde soorten.

De meeste opgenomen geslachten zijn maar klein, zodat *Galerina* met 49 soorten meer dan de helft van het boekje beslaat, dat vooral daaraan zijn waarde ontleent. Van de 49 soorten die uitgesleuteld en uitgebreid beschreven worden, behoren er echter drie tot *Kuehneromyces*, dat (overigens zonder commentaar) tot subgenus van *Galerina* wordt verlaagd. Er blijven dus 46 soorten over, terwijl in de Nederlandse Standaardlijst + Supplementen 60 soorten worden opgegeven.

Men zou nu verwachten dat van de genoemde 46 soorten de meeste wel in onze Standaardlijst staan. Dat is echter met 12 soorten niet het geval. Slechts 34 soorten komen in beide publicaties voor en dat is toch wel heel merkwaardig!

Het lijkt onwaarschijnlijk dat Groot-Brittannië zoveel *Galerina*'s niet heeft, die wij wel hebben. Dit kan erop wijzen dat òf in Groot-Brittannië de laatste jaren niet veel meer naar *Galerina* gekeken is en wij verder zijn met het analyseren van de *Galerina*-flora, òf dat in Nederland een nauwer soortbegrip wordt gehanteerd. Voorlopig houd ik het op de eerste verklaring.

Hoe dan ook zal het nuttig zijn om voor *Galerina* dit boekje te gebruiken, naast "Moser", de *Galerina*-tabel van Barkman en de tabel van Bon (in Docum. mycol. 21(84), 1992), vooral omdat Watling c.s. in tegenstelling tot de genoemde auteurs uitgebreide beschrijvingen geven. Men moet daarbij echter steeds in gedachten houden, dat waarschijnlijk een flink aantal Nederlandse soorten er niet in staat.

Van belang is ook de bewerking van *Gymnopilus*. Jammer dat geen commentaar wordt geleverd op de stelling van Høiland (in Mycotaxon 39, 1990), dat *G. sapineus*, *G. penetrans* en *G. hybridus* tot één soort (*G. sapineus* (Fr.) Maire) behoren.

Helaas bevat het boekje nogal wat slordigheden en inconsequenties. Mijn exemplaar staat nu al vol potloodaantekeningen. De auteurscitaten voor diverse klassieke soorten zijn merkwaardig inaccuraat. Bij aanschaf raad ik aan direct een aantal als volgt te corrigeren: *Galerina mutabilis* (Schaeff.: Fr.) P.D. Orton, *G. pumila* (Pers.: Fr.) M. Lange, *G. mniophila* (Lasch: Fr.) Kühner, *G. sideroides* (Bull.) Kühner, *G. marginata* (Batsch) Kühner en *Gymnopilus stabilis* (Weinm.) M. Bon.

Kees Bas